

SUOMEN LAMMASYHDISTYS

90 VUOTTA

KATSAUS SUOMEN LAMMASTALOUTEEN

VUOSINA 1999- 2008

Ulla Savolainen

22.11.2008

Taustaa

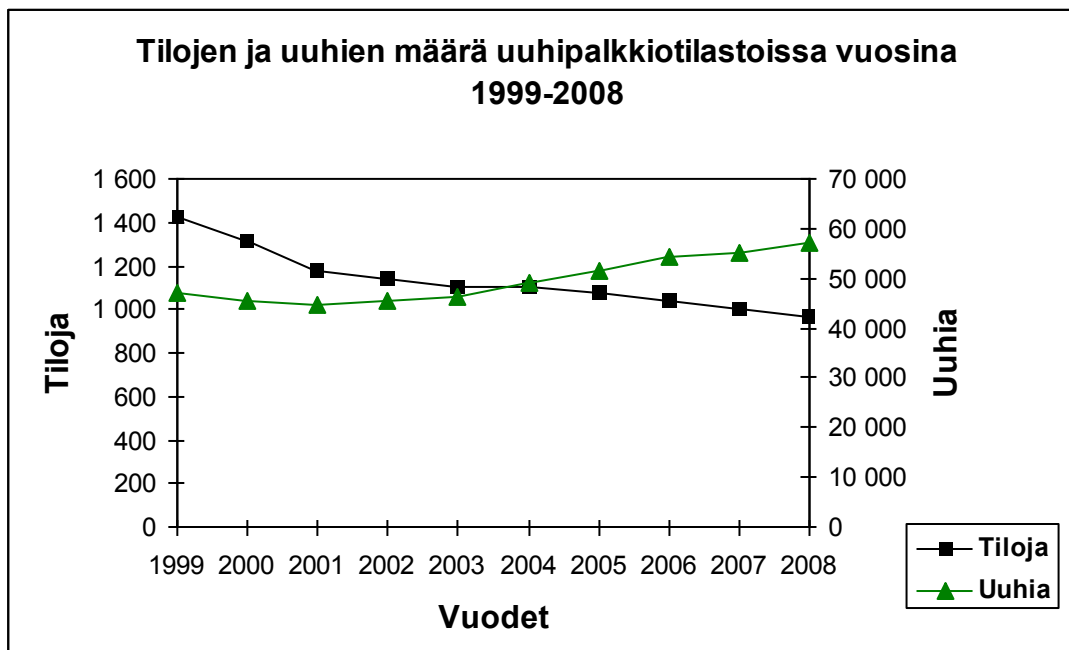
Emeritusprofessori Kalle Majjala kokosi syksyllä 1998 Suomen Lammasyhdistyksen 80-vuotishistoriikin. Se julkaistiin 4.12.1998 Hotelli Arthurissa Helsingissä järjestetyssä yhdistyksen 80-vuotisjuhlassa.

Tähän artikkeliin olen koonnut jatkeeksi tärkeimpiä asioita viimeisen kymmenen vuoden ajalta maamme lammastaloudesta yleensä, Suomen Lammasyhdistyksen toiminnasta sekä lammastilaneuvonnasta.

Lammasmäärät

Kuvioon on koottu tiedot uuhipalkkioita hakeneista tiloista ja haetuista uuhimääristä vuosilta 1999-2008.

Tilojen määrä on vähentynyt lähes kolmanneksella (1424 kpl vuonna 1999 -> 961 kpl vuonna 2008), mutta samaan aikaan haettujen uuhipalkkioiden määrä on kasvanut yli 20 prosenttia (46882 kpl vuonna 1999 -> 57181 kpl vuonna 2008). Uuhia oli 32,9 kpl/ tila vuonna 1999 ja 59,5 kpl/ tila vuonna 2008. Uuhimäärä/ tila on melkein kaksinkertaistunut. Rakennekehitystä on tapahtunut, mutta katraskokomme on edelleen pieni isoihin lammasmaihin verrattuna. Suurimmilla tiloilla oli keväällä 2008 yli 500 uuhua ja yli 100 uuhun katraita oli 167 kpl.

Lampaita on kaikkien TE-keskusten alueella, mutta lammasmäärät ovat kasvaneet etenkin Lapissa ja Ahvenanmaalla. Muita vahvoja alueita ovat mm. Varsinais-Suomi ja Pohjanmaa.

Lampolainvestoinnit

Lampolainvestointeja on tuettu vuosien 2000-2008 (-> lokakuu) aikana 105 kpl. Näistä uudisrakennuksia on ollut 60 kpl, laajennuksia 14 kpl ja peruskorjauksia 31 kpl. Uusia uuhipaikkoja on näiden investointien avulla saatu noin 10700 kpl. Eniten investointeja on tuettu vuosina 2005 ja 2006, mutta keskimäärin suurimmat investoinnit/tila on tehty vuonna 2007, jolloin uuhipaikkojen kasvu tilaa kohti oli 156 kpl.

Suomen Lammasyhdistyksen toiminta

Kymmenen vuotta sitten Suomen Lammasyhdistyksen 80-vuotisjuhlakokouksessa laadittiin maamme lammastaloudelle toimintalinjaus, joka käsitti tavoitteet tuotannolle, eläinainekselle, jalostukselle, neuvonnalle, markkinoinnille ja tukipolitiikalle. Toimintalinjauksessa esille tuodut asiat ovat ajankohtaisia vielä nytkin. Osa niistä on toteutunut, osa ei. Yhteenvedona todettiin silloin, että tavoitteena on oltava kilpailukykyinen, terve tuotanto, jossa markkinoilta saatava hinta kattaa tuotanto- ja markkinointikustannukset ja yhdessä tukien kanssa antaa palkan hyvin tehdystä työstä.

Suomen Lammasyhdistyksen toimisto muutti kesällä 2001 Vantaalle Tikkurilaan samalla kun Maaseutukeskusten Liitto muutti sinne.

Yhdistyksen hallitukseen kuuluvat puheenjohtaja ja 6 muuta jäsentä. Jäsenet valitaan niin, että alueelliset lammaskerhot saavat vuorotellen hallitukseen oman edustajansa. Alueellinen edustus on tärkeä, koska yksi Suomen Lammasyhdistyksen tehtävistä on toimia lammaskerhojen yhteistyöelimenä. Puheenjohtajina ovat kuluneen 10 vuoden aikana toimineet Dick Sjöblom (vuoteen 2001 asti), Tuomo Jääskeläinen (vuodet 2001- 2006) ja Christer Ollqvist (vuodesta 2007 alkaen). Sihteerinä ja Lammas ja vuohi-lehden päätoimittajana toimi Eino Hautakangas kesään 2002 asti, Ulla Savolainen kesästä 2002 kesään 2008 ja tällä hetkellä Pia Parikka. Kirjanpitäjänä ja jäsenrekisterin hoitajana on toiminut koko ajan Sirkka-Liisa Laitila.

Lammas ja vuohi-lehti on ilmestynyt 5 kertaa vuodessa. Vuoden 2004 alusta lähtien saatiin lehteen värilliset kannet. Toimintasuunnitelmat, toimintakertomukset ja jonkin verran muita artikkeleita on julkaistu myös ruotsiksi.

Suomen Lammasyhdistykselle saatiin nettisivut keväällä 2002. Niiden laatija ja ylläpitäjä on koko ajan ollut Lauri Leinonen Loimaalta. Sivuja on vähitellen kehitetty ja tällä hetkellä niiltä löytyy varsin monipuolisesti tietoa lammastaloudesta, yhdistyksen toiminnasta, neuvonnasta sekä monipuolinen linkkilista, jolla on mm. linkki monien lammastilojen kotisivuille. Perustiedot yhdistyksestä ja lammastiloista löytyvät myös ruotsiksi. Nettisivujen osoite on www.proagria.fi/suomenlammasyhdistys.

Jäsenille ulospäin näkyvänä tärkeimpänä toimintamuotona ovat Lammas ja vuohi-lehden ja nettisivujen ohella kevät- ja syyskokoukset ja niihin liittyvät seminaarit, jotka järjestetään yhdessä ProAgria Maaseutukeskusten Liiton kanssa eri puolilla Suomea. Syyskokouksen yhteydessä palkitaan vuoden lammastila, jonka yhdistyksen hallitus on aikaisemmin valinnut.

Lampaiden jalostusvaliokunta on kokoontunut vuosittain kaksi kertaa suunnittelemaan tulevaa jalostustoimintaa ja käsittelemään erilaisia jalostukseen liittyviä asioita. Siinä on jäseninä lammastilojen (huomioitu erikseen suomenlammas ja liharodut), tutkimuksen ja neuvonnan edustajia.

Suomen Lammasyhdistys on toiminut ja toimii kiinteässä yhteistyössä ProAgria Maaseutukeskusten Liiton ja paikallisten maaseutukeskusten kanssa. Tärkeä yhteistyökumppani on myös MTK, jonka kanssa on viime vuosina tehty mm. useita yhteisiä lausuntoja tärkeistä alaan liittyvistä kysymyksistä, kuten esim. lampaiden merkintä. MTK:n lammastiloilla ja yhdistyksen hallituksella on ollut myös yhteisiä kokouksia, joissa näitä asioita on mietitty.

Kolmena peräkkäisenä vuonna (2004- 2006) järjestettiin yhteistyössä Finfoodin ja Ruoka-Suomi-teemaryhmän kanssa Ahvenanmaalle opintomatka, jolle osallistui eri sidosryhmien edustajia. Mukana oli myös huippuravintoloiden keittiömestareita ja lehdistön edustajia. Kaikilla matkoilla oli muutamia lampureita, jotka kertoivat sidosryhmillemme lammastalouden arjesta. Käyntikohteina oli mm. ahvenanmaalaisia lammastiloja ja paikallinen teurastamo. Retkien tarkoituksena oli tehdä

alaamme tunnetuksi ja edistää eri tahojen yhteistyötä. Kolmelle matkalle osallistui yhteensä 70- 80 henkeä ja uskon, että niiden avulla saavutettiin ainakin jossain määrin toivotut tavoitteet.

Lammaskerhot

Maassamme toimii vajaa 20 alueellista lammaskerhoa. Vanhin niistä on Varsinais-Suomen Lammaskerho, joka on perustettu v. 1967 eli täytti viime vuonna jo 40 vuotta.. Kerhojen linkaari vaihtelee. Osa toimii aktiivisesti, osalla ei ole käytännössä toimintaa lainkaan. Samankin kerhon toiminta voi olla eri aikoina hyvin vaihtelevaa siitä riippuen, kuinka aktiivisia jäseniä kulloinkin löytyy. Yleisimmät toimintamuodot ovat kerhotapaamiset ja yhteiset retket. Osa kerhoista järjestää myös tuotteiden markkinointitempauksia eri muodoissa. Tästä hyvänä esimerkkinä mainittaneen Varsinais-Suomen Lammaskerhon jokasyksyiset markkinat, joilla on käynyt vuosittain pari tuhatta kävijää. Tänä syksynä järjestettiin jo 25. perättäiset markkinat.

Rotuyhdistykset

Tällä hetkellä meillä on kolme rotuyhdistystä. Ne ovat Suomen Texel yhdistys ry, Finnsheep ry ja Föreningen Ålandsfåret. Texel yhdistys (www.suomentexelyhdistys.fi) on perustettu v. 2001 ja se on järjestänyt mm. jäsentapaamisia ja erilaisia koulutuksia sekä osallistunut maatalousnäyttelyihin. Finnsheep ry (www.finnsheep.fi) perustettiin vuonna 2004 ja sen toiminta-aikana on päivitetty suomenlampaan linjat ja laadittu Suomenlampaan Jalostusopas Lihasulan Säätiön rahoituksen turvin. Föreningen Ålandsfåret r.f. (www.alandsfaret.ax) on perustettu vuonna 2004. Se toimii Ahvenanmaalla ja sen tarkoitus on säilyttää Ahvenanmaan lammas ja pitää yllä sen monimuotoisuutta. Yhdistys on järjestänyt mm. pohjoismaisen villaseminaarin syksyllä 2007.

Lammastilaneuvonta

Lammastilaneuvonta kattaa koko maan. Neuvojia on alle 10 ja heidän alueensa ovat varsin laajat. Pelkästään lammastilaneuvontaa tekeviä kenttäneuvojia on viime vuosina ollut vain kaksi, muilla on ollut rinnalla myös muuta kotieläinneuvontaa (nauta, sika).

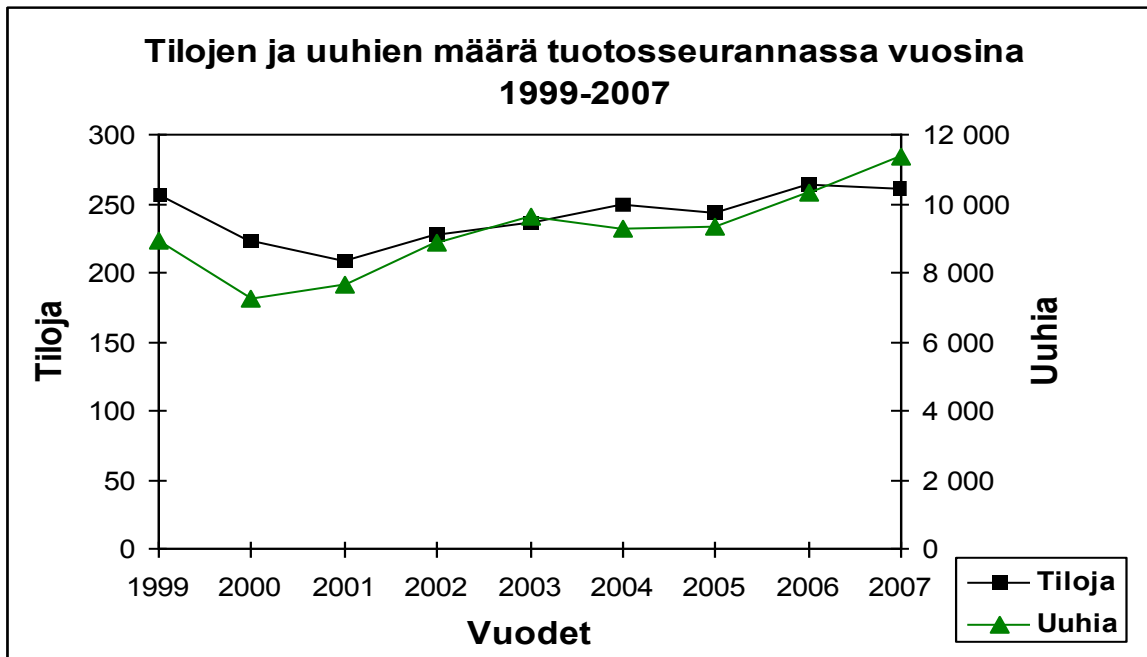
Neuvonta muuttaa muotoaan koko ajan ja viime vuosina on entistä enemmän paneuduttu tilakokonaisuuteen. Lammastilaneuvojan ohella tilan asioita on tarvittaessa pohdittu useamman henkilön tiiminä. Eri neuvojien välinen yhteistyö on erityisen tärkeää erikoistilanteissa, kun tilalla tehdään investointeja tai on meneillään esim. sukupolven vaihdos. Seuraavassa keskityn kuitenkin nimenomaan lammastilaneuvonnan palveluihin, niiden kehittämiseen ja toimintamuotoihin viimeisen kymmenen vuoden aikana..

Tuotosseuranta

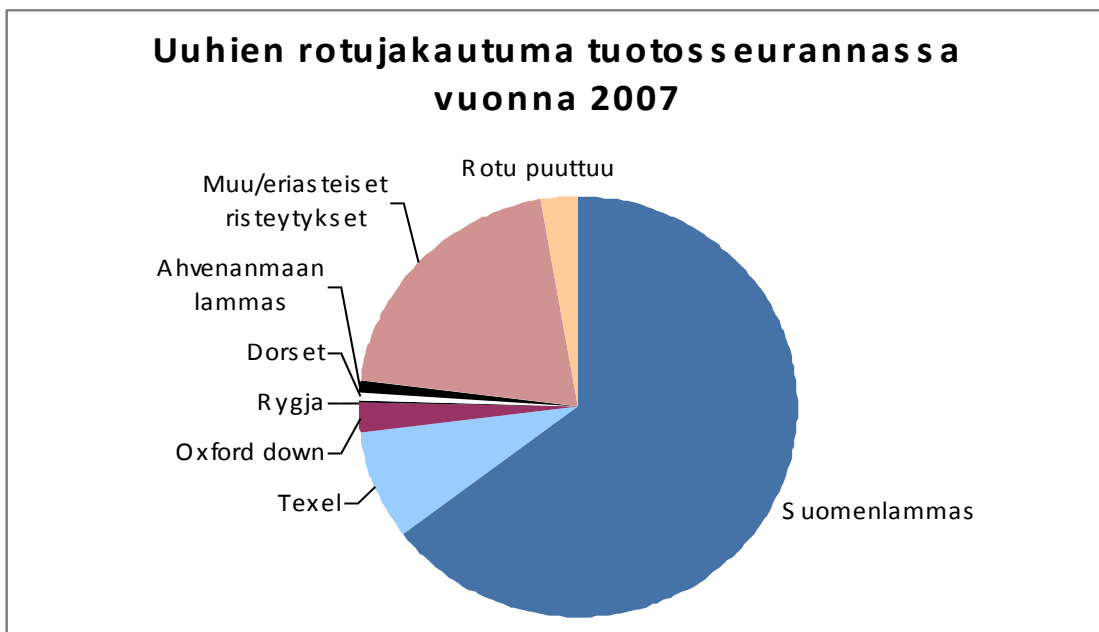
Tuotosseuranta on jalostuksen perusta. Vuonna 1998 alettiin tuotosseurantaan kehittää uutta WinLammas-ohjelmaa, joka otettiin käyttöön vuonna 2000. Ohjelman kehittämiseen saatiin hankerahoitusta. Ohjelmaa on parannettu vuosien myötä. Sen avulla ovat tietoja tuotosseurantarekisteriin lähettäneet sekä neuvojat että tilat itse. Saamia tuloksia, mm. indeksit 4 kk:n painolle, lihakkuudelle, rasvalle ja eläväEUROP-arvostelulle, tilat ovat voineet hyödyntää lampaattensa jalostusvalinnassa. Muutama vuosi sitten saatiin myös lihantuotantoindeksi, jossa on omat painotuksensa 4 kuukauden painolla, lihakkuudella ja rasvalla. WinLammas-ohjelmassa on myös työlistoja, joita omatoimitallentajat ovat voineet käyttää hyödykseen.

Nyt vuonna 2008 on aloitettu uuden netissä toimivan tuotosseurantaohjelman kehittäminen. Syy kokonaan uuden ohjelman kehittämistarpeeseen on Eviran lammas- ja vuohirekisteri, joka otettiin käyttöön tänä vuonna. Koska kaikkien lammas- ja vuohitilojen pitää ilmoittaa tiedot eläimistään Eviran rekisteriin, on välttämätöntä saada neuvonnan käyttöön uusi Eviran rekisterin kanssa

yhteensopiva ohjelma, ettei tilojen tarvitse tallentaa tietojaan kahteen kertaan. Uuden ohjelman kehitystyö on vasta alkuvaiheessa ja sen valmistuminen riippuu Eviran aikataulusta.

Tuotosseurantaan kuuluvien tilojen ja uuhien määrä on vaihdellut kuluneen kymmenen vuoden aikana. Vuosittainen kehitys on esitetty yllä olevassa kuviossa. Alimmillaan sekä tilamäärä että uuhimäärä olivat vuosituhannen vaihteen paikkeilla. Sen jälkeen molemmissa on ollut jatkuvaa kasvua. Parin viimeisen vuoden aikana tilamäärä on ollut noin 260 ja uuhimäärä yli 10 000 kpl. Tilastoissa on huomioitu vain ne uuhet, joille on ilmoitettu myös tuotoksia. Niiden lisäksi rekisterissä on varsin suuri määrä uuhia, joille ei ole ilmoitettu karitsointeja.

Roduista suomenlammas on ehdoton valtarotumme. Sen määrä on viime vuosina kasvanut. Kainuun harmaalampaat on tähän mennessä tilastoitu samaan ryhmään kuin suomenlammaat. Ahvenanmaan lampaat ovat oma ryhmänsä, joista vain osa on maaseutukeskusten ylläpitämässä rekisterissä. Suurin osa on rekisterissä, jota ylläpitää Föreningen Ålandsfåret. Liharoduista tärkein on ehdottomasti texel. Seuraavana tulee oxford down, jonka määrä on selkeästi pienempi kuin texelin.

Rygjaa ja dorsetia on varsin pieniä määriä puhdasrotuisena. Näiden lisäksi maassamme on pieni määrä puhdasrotuisia ruotsalaisia turkislampaita ja Ahvenanmaalla yksi tila, joka kasvattaa itäfriisiläisiä maitolampaita. Oheisesta kuvioista (sivu 5) selviää tärkeimpien lammascarotujen rotujakautuma vuoden 2007 tuotosseurannassa.

Risteytysten käyttö teuraseläinten kasvatuksessa on yleistä varsinkin isoilla lammastiloilla. Tuotosseurannassakin risteytysuuhet muodostavat suurimman ryhmän puhdasrotuisten suomenlampaiden jälkeen.

Ultraäänimittaukset ja niihin liittyvät eläväEUROP-arvostelut sekä niiden tulokset ovat osa tuotosseuranta. Taustalla on MTT:n 3-vuotinen tutkimusprojekti ”Lampaan lihantuotant ominaisuuksien mittaus- ja jalostusohjelma”, jossa kehitettiin indeksit lihantuotant ominaisuuksille. Tutkimusprojektin päätyttyä on mittauksia jatkettu niin, että vuosittain mitataan ja arvostellaan n. 2000 karitsaa. Neuvonnan käytössä on viime vuosina ollut kolme ultraäänimittauslaitetta. Vuosittain on kevätkesällä neuvojille järjestetty koulutuspäivät (ns. ultraäänimittauslaitteiden kalibrointipäivät), joilla on tarkistettu, että laitteet ovat kunnossa, mittaajat tekevät mittaukset samasta kohdasta ja eläväEUROP-arvosteluissa kaikilla on sama arvosteluskaala.

2000-luvulla on puhdasrotuisille lampaille laadittu linjat. Vaativan pohjatyön teki lammastilaneuvoja Veikko Pyykönen eläkkeelle jäämisensä jälkeen. Työtä täydennettiin suomenlampaan osalta vuonna 2007 Lihastilan Säätiön rahoituksella. Myös muiden lammascarotujen linjoja on tarkastettu ja päivitetty myöhemmin. Linjat on mahdollisuus merkitä tuotosseurantaan ja tulevassa uudessa ohjelmassa on tavoitteena, että linjat päivittyisivät karitsoille automaattisesti isän linjan perusteella.

Jalostuslampolat

Lampaanjalostusyhdistyksellä oli aikaisemmin kymmeniä vuosia siitoskeskus/jalostuslampola järjestelmä, joka lopetettiin 1970-luvun alussa. Vuonna 2001 laadittiin uudet jalostuslampolasäännöt. Ensimmäiset uudet jalostuslampolat hyväksyttiin syksyllä 2001. Vuonna 2008 maassamme on 10 hyväksyttyä jalostuslampolaa. Rotujakautuma on seuraava: suomenlammas neljä, texel neljä, oxford down yksi ja rygja yksi.

Huutokaupat

Jalostuseläinkaupan näkyvin muoto ovat olleet vuosittaiset pässi huutokaupat, joita on järjestetty sekä Ilmajoen maatalousoppilaitoksella (nykyisin Koulutuskeskus Sedu) Ilmajoella että Lihastilan tilalla Kangasalla. Ilmajoelle saatiin syksyllä 1999 erillinen huutokauppoja varten rakennettu huutokauppakeskus ”Veikon rodeo”, joka sai nimensä alueen silloisen lammastilaneuvojan Veikko Pyykösen mukaan. Hän toimi hankkeessa puuhamiehenä. Ilmajoella huutokauppoihin liittyvät lammaspäivät ovat olleet kaksipäiväisiä ja niihin on liittynyt runsaasti erilaista oheisohjelmaa. Lihastilassa on keskitytty vain eläinten arvosteluun ja itse huutokauppaan ja tilaisuus on ollut yleensä yksipäiväinen. Arvostelijoina huutokaupoissa ovat toimineet omat asiantuntijamme. Ilmajoelle saatiin yhtenä vuonna arvostelija myös Ruotsista.

Ruokintaneuvonta

Lampaiden ruokinnan suunnitteluun saatiin vuonna 1999 uusi excel-pohjainen ruokinnasuunnitteluohjelma Lamru, jonka pääsuunnittelija ja ohjelmoija oli Ritva Pertilä. Ohjelma on varsin monipuolinen ja sitä käytetään edelleen neuvonnan työvälineenä.

Viime vuosina on uutena toimintamuotona tullut kuntoluokitus. Sen avulla pystytään seuraamaan ruokinnan onnistumista ja antamaan ohjeita tulevalle ruokinnalle.

Ultraäänimittauslaitteille on saatu lisäkäyttöä tiineystarkastuksien muodossa. Laitteilla pystytään saamaan selville, onko uuhi tiine vai ei, jos tarkastus tehdään oikeaan aikaan. Tarkkaa sikiöiden määrää neuvonnan käyttämällä laitteilla on vaikea arvioida.

Talousseuranta

Lammastiloilta on saatavissa varsin vähän todellisiin tietoihin perustuvia taloustietoja. Neuvonnan käytössä oli 1990-luvun alkupuolella varsin monimutkainen ohjelma, jolla tietoja kerättiin. Vuosikymmenen loppupuolella laadittiin uusi, excel-pohjainen edellistä yksinkertaisempi ohjelma, jota käytettiin muutamia vuosia. Parhaimmillaan saatiin tietoja noin pariltakymmeneltä tilalta. Koska tilat olivat hyvin erikokoisia ja eri puolilta maata, ei tuloksista voinut saada hyvää kuvaa erilaisten lammastilojen kannattavuudesta.

Viime vuosina muutamille tiloille on laadittu tulosanalyysi ja sen avulla tilat ovat pystyneet saamaan oikeaa tietoa tilansa taloudellisesta tuloksesta. Sen avulla voidaan tuloksia verrata myös muiden tuotannonhaarojen tuloksiin.

Näyttelyt ja messut

Valtakunnalliset näyttelyt, kuten Farmari- ja Karjatila-näyttelyt ovat olleet huutokauppojen ohella hyvien erirotuisten jalostuslampaiden esittelypaikkoja. Karjatila-messuilla on järjestetty myös eri roduille ulkomuotoarvosteluun perustuva kilpailu. Tuomari oli texel-rodulla vuonna 2000 Tanskasta. Vuonna 2004 oli Karjatila-messujen yhteydessä myös pässihuutokauppa. Silloinkin oli liharotujen arvostelija Tanskasta. Vuonna 2004 messujen yhteydessä järjestettiin myös lampaiden jalostusseminaari.

Farmari-näyttelyissä lampaat ovat olleet monipuolisesti esillä. Arvosteluiden ja esittelyiden lisäksi näyttelyissä on vuosittain järjestetty Kerinnän SM-kilpailut ja muutamana viimeisenä vuonna myös lapsille Karitsan kesyttäjä-kilpailu. Näyttelyissä on myös aina ollut paimenkoiranäytöksiä, joiden järjestämisestä on vastannut Suomen Paimenkoirayhdistys.

Farmari-näyttelyiden ohella myös Helsingin Messukeskuksessa järjestettävillä Elma-messuilla ovat lampaat olleet esillä.

Oppaat

Tieto tuottamaan sarjassa ilmestyi syksyllä 2000 lammastiloille suunnattu opas Lampaan ruokinta ja hoito. Se oli uudistettu painos vuonna 1994 ilmestyneestä Tuottava lammastalous-oppaasta. Siinä keskityttiin nimenomaan lampaiden ruokintaan, hoitoon ja terveydenhoitoon. Syksyllä 2007 julkaistiin samassa sarjassa uusi lammasopas Lampaankasvattajan käsikirja, jossa käsitellään myös lampaiden jalostukseen ja lammastilan talouteen liittyviä asioita.

Tutkimus

Säännöllinen tutkimustoiminta on 10 viimeisen vuoden aikana lammassektorilla vähentynyt minimiin. Tällä hetkellä pitkäjänteistä tutkimusta ei ole juuri mahdollista toteuttaa. Opinnäytetöissä ovat opiskelijat selvittäneet yksittäisiä asioita. Näistä mainittakoon mm. keväällä 2008 valmistunut progradu ”Karitsoiden painojen perinnölliset tunnusluvut”, jota voidaan mahdollisesti jossain määrin hyödyntää, jos myöhemmin aletaan kehittää uuhi-indeksiä.

Olen ottanut tähän mukaan varsinaisen tutkimustoiminnan lisäksi alalla 10 viimeisen vuoden aikana tehdyt tärkeimmät kyselytutkimukset

Jalostus

Jatkuva suunnitelmallinen jalostustutkimus loppui, kun tutkija Marja-Leena Puntila jäi kuluneen 10-vuotiskauden aikana eläkkeelle eikä uutta jalostustutkijaa saatu hänen tilalleen. Sen jälkeen on voitu jonkin verran käyttää tutkija Marja-Liisa Sevon-Aimosen asiantuntemusta lihantuotantoindeksin kehittämisen yhteydessä. Marja-Leena Puntila oli Euroopan Kotieläintuotantoliiton (EAAP) Lammas- ja vuohikomission varapuheenjohtaja vuosina 1996- 2001. Tässä roolissa hän teki maamme lammastaloutta tunnetuksi. Hän on myös toiminut ja toimii edelleen lampaiden jalostusvaliokunnan puheenjohtajana.

Kuten jo edellä mainittiin, tuotosseurannassa ja käytännön jalostustyössä on voitu suoraan hyödyntää MTT:n 3-vuotista tutkimusprojektia ”Lampaan lihantuotanto-ominaisuuksien mittaus- ja jalostusohjelma”.

Villaan liittyvää tutkimusta on ollut varsin vähän, mutta vuosina 1998 – 2000 toteutettiin villa-arvosteluiden kehittämiseen tähtäävä hanke, jonka nimi oli ”Lampaan villaominaisuuksien jalostusohjelman kehittäminen”. Hankkeen toteutti MTT:n jalostustutkimus ja yhteistyökumppanina siinä oli lammastilojen ohella Lounais-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos. Hankkeessa kehitetyt villa-arvostelut otettiin mukaan tuotosseurannan WinLammas-ohjelmaan. Ennen Fine Finnwool-hanketta villaan liittyvää systemaattista kehitystyötä on tehty lähinnä Pelson tutkimuslampolassa. Villalinjan ohella siellä oli suomenlampaalle myös erilliset liha- ja turkislinjat.

Ruokinta

Kuuman koelampolan lakkauttamisen jälkeen maassamme on ollut varsin niukasti mahdollisuuksia lampaiden ruokintatutkimuksiin. Tehdyt kokeet ovat olleet lähinnä laiduntutkimuksia. Vuosina 2003- 2004 järjestettiin MTT:n emolehmänavetalla Tohmajärvellä Makeran hankkeena laiduntutkimus ”Laatulihaa tehokkaalla emolehmätuotannolla”, jossa laidunnettiin emolehmiä ja karitsoita samalla laitumella.

Merkittävä ja lammassektorilla harvinainen saavutus oli, kun MTT:n lampaiden ruokintatutkija Riitta Sormunen-Cristian väitteli keväällä 2001 tohtoriksi aiheesta ”Energia- ja valkuaisnormien soveltuvuus heinällä ja säilörehulla ruokittujen suomenlammasuuhien tuotantoon”.

Lammastilatutkimus

Vuonna 2002 tehtiin laaja lammastilatutkimus, jonka toimeksiantajina olivat Suomen Lammasyhdistys, ProAgria Maaseutukeskusten Liitto ja MTK. Rahoitusta saatiin myös maa- ja metsätalousministeriöltä ja Lihasulan Säätiöltä. Kyselyn toteutti Gallup Elintarviketieto. Kysely lähetettiin noin 870 tilalle ja vastauksia saatiin noin 470 eli vastausprosentti oli peräti 54,1. Koska lammassektorilla on varsin harvoin mahdollista toteuttaa näin laajaa valtakunnallista tutkimusta, otettiin tutkimus erittäin positiivisesti vastaan ja vastausprosenttikin muodostui korkeaksi.

Tutkimuksesta saatiin paljon tietoa Suomen lammastalouden senhetkisestä tilanteesta sekä lampureiden toiveista tulevaisuutta varten. Sen ns. ”purkuseminaari” järjestettiin syksyllä 2002 Lihasulassa Kangasalla. Siellä mietittiin, millainen on ”Ihannelammastalous vuonna 2010”. Mietittiin, mihin lammastalouden osa-alueisiin pitää saada parannuksia ja millä toimenpiteillä niitä on mahdollisuus saada. Esille tulivat mm. seuraavat asiat:

- luottamus ja yhteistyö (esim. sopimustuotanto tuotteiden myynnissä ja Suomen Lammasyhdistyksen toiminnan kehittämisen)
- lammastalouden hyvän imagon hyödyntäminen
- osaamisen kehittäminen, lammastutkimus ja neuvonta
- yleinen mielikuva lammastalouden kannattavuudesta
- tilan johtaminen
- eläinainees ja teuraslaatu

Näiden asioiden ”sisällä” oli paljon yksityiskohtia, joita haluttiin kehittää. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä korostettiin. Tehtävää ja kehitettävää oli jokaisella alan toimijalla. Osa silloin esille tuoduista asioista on toteutunut, mutta läheskään kaikissa asioissa ei ole päästy eteenpäin.

Lammasteurastamokysely

Keväällä 2002 tekivät Suomen Lammasyhdistys ja MTK:n lammasjaosto kyselyn kaikille lammasta teurastaville teurastamoille. Kysely lähetettiin 70 yritykselle ja vastauksia tuli 17. Yritykset olivat hyvin erikokoisia. Rahtiteurastuksen osuus oli 15- 20 %. Markkinointi oli ympärivuotista. Lihasta 70 % myytiin ruhoina, 30 % leikattuna. Tuoreena myytiin 79 % ja pakastettuna 21 %. Kyselyn perusteella voitiin lopputuloksena todeta, että markkinoinnissa ja teurastamoiden välisessä yhteistyössä olisi paljon kehitettävää.

EU ja viranomaismääräykset

Kuluneen 10 vuoden aikana on lammastiloille tullut muiden EU-säännösten ohella myös monia uusia lampaisiin liittyviä säännöksiä.

Merkintään ja rekisteröintiin liittyvät asiat ovat olleet ajankohtaisia koko kymmenvuotiskauden ja ne ovat tavalla tai toisella olleet aiheina ainakin kuusi viimeistä vuotta kaikissa yhdistyksen kokouksissa. Merkintä on viime aikoina jäänyt hieman taka-alalle, kun uusi lammas- ja vuohirekisteri on otettu käyttöön ja siihen liittyvät asiat ovat olleet päällimmäisinä.

Eläinten tunnistettavuus liittyy tautivalvontaan. Maedi-visna ja scrapie-valvontaohjelmat ovat olleet voimassa 1990-luvulta lähtien. Niihin on tullut joitakin tarkennuksia vuosien kuluessa. Talvella 2007- 2008 on uutena asiana tullut sinikielitautiin (blue tongue) liittyvä koulutus. Tautia ei toistaiseksi ole maassamme ollut, mutta Etelä-Ruotsissa sitä on jo esiintynyt. Tautivalvontaan liittyy läheisesti raatokeräily, joka alkoi naudoista ja laajeni käsittämään myös lampaita ja vuhia syksyllä 2001. Toistaiseksi raatokeräily on lampaille ja vuhille ollut ilmainen. Pohjois-Suomessa keräilyä ei ole.

Muita viimeisen 10 vuoden aikana tulleita uusia asioita ovat mm. lääkekirjanpito, omavalvonta ja uudet eläinkuljetuksiin liittyvät säännökset, jotka koskevat monia lammastiloja. Omavalvontaan tehtiin lammastiloille Lapin Menestyvä lammastila-hankkeessa oma lomakkeisto, joka helpottaa tietojen kirjaamista. Eläinkuljettajakoulutuksia on järjestetty eri puolilla maata.

Tukipolitiikka on kuluneen 10 vuoden aikana muuttunut runsaasti. Suunta on ollut, että yksilötuet (eläimet/ peltohehtaarit) vähenevät ja poistuvat ja tuet muuttuvat entistä enemmän tilakohtaisiksi.

Kansainvälinen toiminta

Kansainvälinen toiminta jakautuu useampaan eri sektoriin, eläinkauppa, kansainvälinen yhteistyö eri maiden kanssa, retket Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen.

Kansainvälinen eläinkauppa on viime vuosina tapahtunut lähinnä yksittäisten tuojien ja viejien toimesta. Maahamme on tuotu texel-rotua Tanskasta, ruotsalaista turkislammasta Ruotsista ja itäfriisiläistä maitolammasta Saksasta. Tautitilanteesta riippuen tuontisäännökset vaihtelevat ja viime vuosina Tanska ja Ruotsi ovat olleet ainoita Euroopan maita, joista on eläviä lampaita voinut tuoda niin, ettei tila ole joutunut pitkäaikaiseen karanteeniin. Vuonna 2000 tuotiin texelin, oxford down-rodun ja dorsetin spermaa ja alkioita Uudesta-Seelannista ja viime syksynä dorset-rodun spermaa Ruotsin kautta Isosta-Britanniasta.

Vientikyselyitä on aina huomattavasti enemmän kuin toteutuneita kauppvoja. Esteeksi tulevat usein joko eläinlääkintävaatimukset tai eläinten hinta. Suomesta on tällä vuosituhannella viety suomenlampaita ainakin Karjalan tasavaltaan Venäjälle ja Liettuaan sekä oxford down-rotua Latviaan. Kansainvälisessä eläinkaupassa sperma ja alkiot ovat nykyisin yleisiä. Koska meillä keinosiemennys ei ole vielä kuulunut lammastalouden jatkuviin toimintoihin, ovat sperman ja alkioiden vientimahdollisuudet olleet hyvin rajoitetut.

Keväällä 2006 laadittiin ProAgria Pirkanmaan toimesta Lihasulan Säätiön rahoittamana lampaiden vientiin ja tuontiin ohjeistus, johon koottiin tärkeimmät seikat, jotka pitää huomioida vienneissä ja tuonneissa.

Jatkuvin, yhtämittäinen kansainvälisen yhteistyön muoto on ollut kahden vuoden välein eri pohjoismaissa järjestetyt Internorden-lammaspäivät. Suomesta on niillä ollut osanotto, joskus vain yksi henkilö, välillä useampia. Vuonna 2000 päivät järjestettiin Norjassa, 2002 Islannissa, 2004 Ruotsissa ja 2006 Suomessa. Vuonna 2008 olisi vuorossa ollut Fär-saaret, mutta nyt päivät jäivät järjestämättä. Tänä kesänä oli suomenlammas esillä Liettuassa EAAP:n yhteydessä järjestetyssä seminaarissa (Use of importance of short tailed sheep breeds), jossa MTT:n jalostustutkija Marja-Liisa Sevon-Aimonen piti aiheesta esityksen.

Omat Internorden-päivämme olivat kesällä 2006 Lihasulan tilalla Kangasalla. Lihasula oli Matti Koiviston johdolla panostanut päiviin hyvin voimakkaasti ja suuri kiitos päivien onnistumisesta kuuluu sinne. Kolmipäiväisessä tapahtumassa oli 30- 40 henkeä. Määrä vaihteli hieman eri päivinä. Mukana oli osanottajia kaikista pohjoismaista. Teemoina olivat mm. lammastilan johtaminen, lampaiden identifiointi ja terveydenhoito. Kokemuksia vaihdettiin hyvin monista asioista, osin myös ryhmätöiden muodossa. Viimeinen päivä oli retkipäivä.

Suosittuja ovat olleet opintomatkat ulkomaille. Valtakunnallisia retkiä on järjestetty muutaman vuoden välein. Vuonna 2000 oli retki kalottialueelle, Pohjois-Ruotsiin ja Pohjois-Norjaan. Vuonna 2004 käytiin Etelä-Ruotsissa, tutustumiskohteena oli mm. sikäläinen pössihuutokauppa ja siihen liittyvä eläinten arvostelu. Syksyllä 2007 oltiin tutustumassa suuriin lammastiloihin Tukholman ympäristössä. Viimeisin matka saavutti niin suuren suosion, että se toistettiin samalla ohjelmalla muutamaa kuukautta myöhemmin vuoden 2008 helmikuussa. Retkiä ovat järjestäneet myös alueelliset lammaskerhot ja rotuyhdistykset.

Suomen lammastalouteen on käynyt tutustumassa vierailijoita sekä idästä että lännestä. Välillä on ollut isompia ryhmiä, välillä yksittäisiä lammasasiantuntijoita.

Keinosiemennys ja geenivaratoiminta

Lampaan keinosiemennystä on tutkittu ja eri menetelmiä kokeiltu jo kauan. Koska tiinehtymisprosentit ovat olleet varsin vaatimattomat, ei siemennyksessä ole päästy jatkuvaan käytännön toimintaan. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on ollut useampaan otteeseen keinosiemennykseen ja sperman keruuseen liittyvää tutkimusta ja toimintaa.

Etelä-Pohjanmaan Lammastilojen laatuprojektissa haettiin keinosiemennysoppia Norjasta ja vuosituhannen vaihteessa tehtiin koesiemennyksiä. Tulokset eivät olleet kuitenkaan niin hyvät, että toimintaa olisi jatkettu.

Lammasaineksen tuonti-hankkeessa tuotiin syksyllä 2000 texelin, oxford downin ja dorsetin spermaa ja alkioita Uudesta-Seelannista. Vuosina 2000- 2002 hankkeessa siennettiin uuhia laparoskooppisiemennyksellä. Kahtena ensimmäisenä vuonna lampaat koottiin yhteen paikkaan, ensimmäisenä syksynä Kuuman koetilalle Jokioisiin ja toisena syksynä Mustialaan Tammelaan. Kolmantena vuonna siemennykset tehtiin Sirolan tilalla Tohmajärvellä. Hankkeessa tehtiin myös alkionsiirtoja. Ensimmäisenä vuonna oli siemennyksiä ja alkionsiirtoja tekemässä William Vivanco Uudesta-Seelannista. Laparoskooppisiemennys on monimutkainen ja kallis toimenpide eikä sovellu hyvin jatkuvaan, tiloilla tapahtuvaan toimintaan.

Kansalliseen eläingenipankkiin on kerätty suomenlampaan, Kainuun harmas-lampaiden ja Ahvenanmaan lampaiden spermaa vuodesta 2005 lähtien. Kahtena ensimmäisenä vuonna oli mukana asiantuntijana Maciej Murawski Puolasta. Sen jälkeen on jatkettu kotimaisin voimin. Lammaseläinlääkäri Johanna Rautiainen on ollut tässä, Etelä-Pohjanmaan Laatuprojektissa ja Lammasaineksen tuonti-hankkeessa koko ajan mukana ja koulutautunut kaikissa niissä sperman keruuseen ja käsittelyyn. Geenivaratoimintaan liittyen on saatu alkuperäisroduille uusi, näyttävä esite ensin suomeksi ja hieman myöhemmin englanniksi. Geenivaratoiminnan koordinaattorina ja organisoijana on toiminut tutkija Juha Kantanen MTT:ltä.

Syksyllä 2007 oli Suomesta kolme henkeä Ruotsissa keinosiemennyskurssilla, joka liittyi sperman tuontiin Isosta-Britanniasta. Meille sperma tuli Ruotsin kautta. Kurssin käyneet siemensivät tuontispermalla uuhia Suomessa syksyllä 2007 ja tänä keväänä syntyi siemennysten tuloksena komeita dorset-karitsoita. Syksyllä 2008 siemennyksiä jatketaan.

Lammashankkeet

Lammasektorilla on kuluneen kymmenen vuoden aikana ollut varsin monenlaista hanketoimintaa. Hankkeiden avulla on pystytty sekä alueellisesti että valtakunnallisesti tutkimaan ja kehittämään monia sellaisia asioita, joihin muuten ei olisi ollut resursseja. Maaseutukeskukset ja neuvonta ovat olleet monissa hankkeissa vetäjinä tai ainakin osallistujina. Osa hankkeista on ollut pelkästään lammastalouteen keskittyneitä, osa sellaisia, joissa lammastilat ovat olleet yksi kohderyhmä muiden joukossa. Näistä mainittakoon lukuisat laatuhankeet, joissa on ollut omia lammasyhmiä. Lammastiloille on ollut monilla alueilla myös erilaista pienryhmätoimintaa. Esittelen tässä lyhyesti joitakin lammashankkeita.

Lapin hankkeet

Lapissa on kuluneen 10 vuoden aikana ollut peräkkäin ja osin päällekkäinkin useampia lammashankkeita. Vuosina 1998- 2000 oli meneillään Lapin Katras-hanke, jossa paneuduttiin lammastalouden eri osa-alueisiin kuten lampaiden hoito ja ruokinta, tuotteiden jatkojalostus ja markkinointi. Myös lampureiden työssä jaksaminen oli huomioitu ohjelmassa.

Seuraava koko Lappia käsittävä hanke oli Lappilainen laadukas lammas, jonka toiminta-aika oli 2003- 2006. Hankkeessa oli mukana myös tärkeimmän lopputuotteen eli lihan ostaja ja käyttäjiä eli Röntgän teurastamo ja ravintoloiden keittiömestareita. Lappilainen laadukas lammas – hanke oli yhtenä osapuolena, kun Meri-Lapin Herkut-hankkeessa luotiin laadukkaalle karitsanlihalle tuotemerkki Meri-Lapin karitsa. Siihen liittyi monia erilaisia tuotteita, joita esiteltiin mm. Gastro-messuilla Helsingin messukeskuksessa keväällä 2004.

Lappilainen laadukas lammas- hankkeessa paneuduttiin koko tilan toiminnan kehittämiseen. Siinä kehitettiin myös uusia työvälineitä ja toimintatapoja, joita markkinoitiin neuvonnan välityksellä Lapin ohella muualle Suomeen. Hankkeeseen liittyi (kuten jo Lapin Katras-hankkeeseen) tilakohtaisen neuvonnan lisäksi monia hankkeen osanottajille järjestettyjä koulutuksia ja opintomatkoja.

Vuonna 2007 oli Menestyvä lammastila-hanke, jossa jatkettiin Lappilainen laadukas lammas-hankkeen toimintaa. Tämän hankkeen aikana koottiin mm. Lammastilan omavalvontaan ohjeistus sekä lammastaloutta aloittaville tarkoitettu opas Lammastuotannon aloittaminen.

Näiden varsin laajojen hankkeiden lisäksi on Itä-Lapissa ollut hankkeita, jotka on suunnattu sekä lammas- että porotiloille.

Lapin Yliopisto on yhteistyössä Rovaniemen ammattikorkeakoulun kanssa toteuttanut vuosina 2006- 2007 Hoitava villa-hankkeen, jossa raakavillan tuotantoprosessi ja terveydenhoitoalalla tapahtuva tuotekehitys niveltävät saumattomasti. Hankkeessa tutkitaan lappilaisen raakavillan käyttömahdollisuuksia teollisissa tuotantoprosesseissa.

Ulla-hanke Uudellamaalla

Uudellamaalla oli vuosina 2002 – 2003 Ulla- Uudenmaan Lampaat - hanke, jossa kehitettiin mm. Lampolan terveydenhuoltokansio. Siihen liittyi lampolan vuosikiekko, jota on myöhemmin terveydenhuoltokoulutusten yhteydessä jaettu lammastiloille eri puolilla Suomea. Tässä, kuten lähes kaikissa hankkeissa, olivat erilaiset koulutukset ja lampureiden välinen yhteistyö keskeisessä roolissa.

Pohjanmaalla aktiivista hanketoimintaa

Vuosina 1997 – 2000 oli Etelä-Pohjanmaalla yksinomaan lammastiloille suunnattu Lammastilojen laatuprojekti, jonka puitteissa laadittiin laatujärjestelmiä, edistettiin lammastuotteiden (liha ja villa) markkinointia ja lampureiden välistä verkostoitumista. Keinosiemennyksen kehittäminen oli myös mukana hankkeessa.

Terve ja tuottava lammas ja vuohi-hanke toimi Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, ruotsinkielisen Pohjanmaan sekä Keski-Suomen alueella. Hanketta hallinnoi Etelä-Pohjanmaan Maaseutukeskus (nykyinen ProAgria Etelä-Pohjanmaa). Sen toiminta-aikaa olivat vuodet 2001-2003. Hankkeen tavoitteena oli kehittää sekä lammas- että vuohitilojen toimintaa monin eri tavoin, osa-alueina mm. eläinten terveydenhoito, ruokinta ja olosuhteet. Sen ohella keskeistä roolia näyttelivät lampaan lihan, villan ja vuotien markkinoinnin edistäminen neuvottelemalla tuotantosopimuksia ja hankkimalla yhteistyöverkkoja -> tavoitteena saada myös ympärivuotinen tarjonta tuotteista. Pienteurastamoiden toiminnan kehittämiseen tähtäsi niille syksyllä 2003 järjestetty luokituskurssi. Sen yhteydessä osa pienteurastamoista perusti Lammasteurastamoyhdistyksen.

Pohjanmaalla on ollut myös useita muita hankkeita. Vuosituhannen vaihteen tienoilla oli yhteishanke Västerbotten – Pohjanmaa, joka toimi sekä Ruotsin että Suomen puolella.

Suomalainen lammas niityltä pöytään hanketta hallinnoivat Lammasteurastamoyhdistys, Agropolis ja Foodwest Oy. Sen toiminta ajoittui vuosiin 2004- 2006. Hankkeessa keskityttiin lampaanlihan markkinaketjun parantamiseen ja tuotekehitykseen. Lampaanlihalle kehitettiin erilaisia käyttömuotoja ja laadittiin mm. uusi reseptivihko, jota on jaettu kuluttajille. Lampaanlihan markkinointiin perustettiin keväällä 2004 Lammasmarkkinat Oy, joka toimii edelleen.

Laidunpankki

Valtakunnalliseksi laajentunut internetissä toimiva laidunpankki sai alkunsa Pirkanmaan maa- ja kotitalousnaisten hallinnoimasta hankkeesta, jossa lampaat olivat ensimmäisinä laiduneläiminä. Nyt laidunpankin kautta voi hakea laituria laiduneläimille tai laiduneläimiä laiturille (lampaat, naudat, hevoset). Laidunpankin internet-osoite on www.laidunpankki.fi

Hyvä tapa toimia lammasketjussa

Vuoden 2006 aikana toteutettiin Hyvä tapa toimia lammasketjussa - hanke, jossa laadittiin kirjallinen ohjeistus lammasketjulle, käsittäen sekä alkutuotannon että jatkojalostuksen. ProAgria Pirkanmaa vastasi ketjun alkuosan (pellolta lampolan ovelle) ohjeistuksesta ja Foodwest Oy jatkosta eli lampolan ovelta eteenpäin ruokapöytään (esim. teuraskuljetukset, teurastus).

Hankkeen päätösseminaari pidettiin Hotelli Arthurissa Helsingissä joulukuussa 2006 ja sen yhteydessä julkaistiin kirjallinen opas Hyvä tapa toimia lammasketjussa. Se löytyy internetissä osoitteesta: www.agronet.fi -> Muut eläimet -> Lammasketjun toiminta.

Keväällä ohjeistusta vietiin kentälle järjestämällä aiheesta eri puolilla maata neljä erillistä seminaaria. Ne pidettiin Kouvolassa, Eurassa, Alahärmässä ja Kemijärvellä. Kaikkiin seminaareihin oli kutsuttu alustajaksi myös lampaanlihan käyttäjä, usein paikallisen ravintolan keittiömestari. Näin saatiin tuottajille suoraan terveiset tuotteiden käyttäjältä.

Lammas-halli – hanke

Vuosina 2007- 2008 toteutettiin Lammas-halli-hanke, jossa tutkittiin ns. kasvihuonelampolan soveltumista Suomen oloihin. Rakentamisen ohella tutkittiin eläinten sopeutumista uuteen halliin. Hankkeessa olivat mukana rakennuttajatilan lisäksi Maatalouden tutkimuskeskus (MTT) ja Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan Saaren klinikka. Syksyllä 2008 lopulliset tulokset eivät olleet vielä valmiina.

Tuotteiden markkinointi

Lammastuotteiden markkinointi poikkeaa muiden kotieläinlajien tuotteiden markkinoinnista, koska suoramyynä erilaisille asiakkaille näyttölee siinä varsin suurta roolia. Muilla kotieläimillä tuotteet myydään pääsääntöisesti jatkojalostusyrityksille (meijerit, teurastamot jne.).

Liha

Liha on päätuote. Teurastamoissa teurastetun lihan määrä on Tiken tilastojen mukaan ollut viime vuosina noin 600 000 kg. Vaihteluväli eri vuosien välillä on ollut 100 000 kg puoleen tai toiseen. Kulutus on 2000-luvulla kasvanut, aikaisemmin se oli pitkään 200 g/ henkilö/ vuosi, mutta viime vuonna se oli 600 g/ henki. Kulutuksen määrä riippuu melko paljon siitä, paljonko lihaa tuodaan ulkomailta. Kotimaassa tuotettavan lampaanlihan määrän lisäämiseksi on tehty paljon työtä, mutta määrissä on siitä huolimatta ollut lisäystä varsin vähän.

Lihan markkinointi tapahtuu joko teurastamoiden toimesta tai niin, että lampurit ostavat teurastamoilta vain teurastuksen (ns. rahtiteurastus) ja markkinoivat tuotteet itse joko tuoreena lihana tai jatkojalosteiksi valmistettuna.

Ns. isoista teurastamoista vain Atria vastaanottaa tällä hetkellä lampaanlihaa. Teurastus tapahtuu pääasiassa keskisuurissa tai pienissä teurastamoissa. Tärkeimpiä lampaita teurastavia yrityksiä ovat Hannu Vainio Oy Mäntsälässä, Lallin Lammas Köyliössä, Hahtolan teurastamo Isokyrössä,

Kontiolahden Tukuturkis/ Heikkilän tilateurastamo Kontiolahdella, Polson teurastamo Toholammilla ja Veljekset Rönkä Oy Kemissä. Näiden lisäksi lammasta teurastetaan myös useissa muissa pienteurastamoissa.

Pohjanmaalle perustettiin v. 1995 Pohjanmaan Lammasosuuskunta, joka on tehnyt siitä lähtien arvokasta työtä mm. lammastuotteiden (lihan ja villan) markkinoinnissa. Se on hoitanut yhteyksiä ja käynyt hintaneuvotteluja tuotteiden ostajien (mm. teurastamot ja kehräämöt) kanssa. Osuuskunta on toiminut alueen lampaureiden hyväksi paitsi tuotteiden markkinoinnissa myös tarvikkeiden yhteishankintojen (esim. rehujen osto) järjestäjänä.

Viikki Food Centre toteutti vuonna 2002 hankkeen, jonka tarkoituksena oli lampaanteurastukseen hyväksytyjen pienteurastamoiden toimintaedellytysten parantaminen. Hankkeessa laadittiin laatuopas lampaanteurastusta varten. Hankkeen päätösseminaari oli Viikissä toukokuussa 2002.

Villa

Raakavillaa on viime vuosina tuotettu maassamme noin 90000 kg vuodessa. Villan osuus lammastalouden tulonmuodostuksessa on pieni lihaan verrattuna. Tänä vuonna 60 vuotta täyttävä Pirtin Kehräämö Oy on ollut jo kauan suurin kotimaista villaa ostava yritys maassamme. Kehräämöiden määrä on vuosien varrella supistunut niin, että tällä hetkellä meillä on vain muutamia yrityksiä, jotka ostavat ja käyttävät kotimaista villaa. Pirtin Kehräämön ohella mainittakoon Virtain Villa. Osa kehräämöistämme tekee vain rahtikehruuta eli ei osta villaa, mutta kehrää asiakkaiden villat langaksi.

Pohjanmaan Lammasosuuskunnan lisäksi ainakin Osuuskunta Loimaan Laatulammas ja Ålands Fåravelsförening ovat järjestäneet villalle yhteiskeräyksiä ja myyntejä. Myös Lapissa on joinakin vuosina ollut hankkeiden yhteydessä villan keruussa yhteistoimintaa.

Monet villaan panostavat tilat markkinoivat ainakin osan villasta valmiiksi tuotteiksi valmistettuna.

Turkikset

Turkisten osuus lammastilan tulonmuodostuksessa on pieni. Varsin harvat tilat muokkauttavat nahkoja turkiksiksi. Muokkaamoiden määrä on vähentynyt 2000-luvulla entisestään. Tällä hetkellä on maassamme vain muutamia lampaannahkoja muokkaavia yrityksiä.

Muokattuja nahkoja myydään yksittäin tai niistä valmistetaan turkistuotteita, kuten vällyjä, liivejä, lakkeja, tossuja tms.